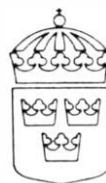

Motion till riksdagen

1988/89:Fi224

av Lars Werner m.fl. (vpk)
Den ekonomiska politiken

Mot.
1988/89
Fi224-225

1. Regeringens politik

Regeringen anser sin ekonomiska politik vara lyckad. När den 1982 tog över efter 6 år av borgerliga regeringar fanns tydliga kristendenser i ekonomin; arbetslösheten var hög, tillväxten låg, statens budgetunderskott stort och utrikesbalansen negativ. Regeringen beskriver själv sin politik:

”Resultaten blev goda. Tillväxten ökade, produktiviteten steg, näringslivets lönsamhet förbättrades och investeringarna ökade. Bytesbalansen förstärktes, arbetsmarknaden började efterhand förbättras, de offentliga utgiftsökningarna bringades under kontroll och budgetunderskottet minskades.”

Det regeringen inte är lika nöjd med är inflationstakten, att en viss kapacitetsbrist hindrat exporttillväxten och att den privata konsumtionen ”ökat snabbt” vilket har lett till ökad import.

Regeringen menar att den svenska ekonomin nu har ”påtaglig styrka”. Men den listar fem problem:

1. Pris- och lönestegringstakten som kan äventyra den ”ekonomiska balansen”.
2. Att draghjälpen utifrån till följd av sjunkande oljepriser, dollarkurser och goda priser på vissa svenska exportvaror inte kommer att bestå.
3. En kapacitetsbrist som hämmar produktionen.
4. Ett lågt sparande hos ”hushållen”.
5. Att det offentliga sparandet riskerar att försämrats och att det kan medföra finansieringsproblem inom socialförsäkringssektorn.

Förvisso kan regeringen med viss rätt peka på framgångar så som vi här återgivit. I förhållande till de borgerliga åren har regeringen kunnat råta upp en del variabler i den svenska ekonomin. Den har visserligen haft stöd i en ovanligt lång internationell högkonjunktur men den kan inte fränkännas att ha administrerat statens finanser med ett hyfsat handlag. Men samtidigt visar regeringens bild av såväl sina framsteg som de problem som finns, att den betraktar ekonomiska problem med en närmast kameral begränsning. Siffror har förbättrats, minus har gått över i plus. Om vårt samhälle, vårt ekonomiska system vore sådant att de ekonomiska förbindelserna mellan människorna inte skulle behöva ändras, om själva systemet i sig inte bar på några problem, motsättningar eller orättvisor, om ekonomins problem inskränkte sig till den bild regeringen ger, då skulle regeringen få ett högt betyg. Men nu lever vi inte i den bästa av världar, i en konfliktfri idyll.

2. Regeringens bild av verkligheten

Vi förnekar inte att en del av de förbättringar regeringen redovisar har haft en positiv betydelse för svenska folket. Men de positiva sidor regeringen pekar på, har ofta andra sidor i det verkliga livet. Sidor som regeringen inte talar om eller inte förstår som ekonomiska problem. Detta därför att regeringen för en ekonomisk politik, som betraktar det ekonomiska systemet som givet och dess brister och motsättningar som i huvudsak icke-ekonomiska problem.

För samtidigt med de förbättringar regeringen hänvisat till, har inkomst- och klyftorna ökat. Kapitalägare och spekulanter har tillvällat sig en större del av produktionsresultatet. De arbetandes andel har minskat. Antalet arbetsskador har ökat mer än rimligt i förhållande till sysselsättningsökningen. Överdödligheten bland LO-medlemmar jämfört med andra samhällsskikt har tilltagit.

Det är sant att lönsamheten ökat – så har också antalet mångmiljonärer och miljardärer. Och bland miljardärerna kan vi se många fastighetsspekulanter, som kunnat "skära guld med täljknivar" på grund av en situation där tiotusentals står utan en lägenhet beroende på bostadsbrist och spekulatiomens fantasipriser. Det statliga budgetunderskottet har tagits bort men varje dag ser vi nya exempel på vårdkris, skolkris, eftersatt underhåll på allmän egendom, förtvivlade människor inom olika sektorer som inte kan ge allmänheten den service den har rätt att fordra. Allt detta orsakat av nedskurna anslag.

Siffror har blivit bättre. Men har människornas ekonomiska förhållanden, d.v.s. deras försörjnings-, arbets- och sociala villkor förbättrats i samma grad? Frågan gäller meningen med människors arbete och produktiva insatser; ska dessa vara till för folkets väl eller för att öka bolagens vinster? Regeringens inställning är här (om än inte förvånande) en smula märklig för att komma från ett arbetarparti: Till de goda resultaten räknas förbehållslöst "näringslivets" förbättrade lönsamhet. Regeringen tror att ekonomins största problem beror på att de arbetande tillkämpat sig ökade löner och realinkomster. Regeringens huvudlinje är en mer oreglerad kapitalism, d.v.s. att de s.k. fria marknadskrafterna och kapitalägarna mer oinskränkta ska få styra ekonomins utveckling. Detta strider bjärt emot arbetarrörelsens ursprungliga strävan att demokratisera det ekonomiska systemet.

3. Kapital och makt i färre händer

Koncentrationen av kapital, centralisation av ägande och makt är ett sådant utvecklingsdrag. Den frågan handlar om makten över ekonomins utveckling och därmed grunden för hela samhällets framtid. Vem som har makten över de avgörande produktionsmedlen är en central demokratisk fråga. Men denna gäller också vilka hänsyn som ska leda näringslivets utveckling. De stora kapitalägarnas intressen av kapitalavkastning leder inte till den enda möjliga, eller den enda, eller ens mest rationella ekonomiska utvecklingen. Dessa avkastningskrav tar inte i första hand hänsyn till samhällets utveckling. Ofta kan de komma i rak motsatsställning till samhälleliga intressen om såväl resursanvändning, lokalisering, miljöhänsyn samt hänsyn till de arbetandes

arbete, hälsa och liv. Koncentration av kapital och makt rubbar ju även den ideala kapitalistiska marknadsmekanismen.

Mot. 1988/89
Fi224

Under 1980-talet har koncentrationen av makt och kapital skärpts. De 15 dominerande finansgrupper vi kunde urskilja på 1970-talet har nu blivit fyra. Störst av dessa är – liksom under flera årtionden – huset Wallenberg som nu kontrollerar företaget med sammanlagt nära 400.000 anställda. De tre övriga grupperna Handelsbanken/Industrivärlden, Skanska och Volvo dominerar var och en företaget med sammanlagt ca 100.000 anställda. Bland de 20 största kapitalägarna som i sina företag sammantaget har upp emot en miljon anställda svarar dessa fyra grupper för närmare 3/4.

Centralisationen av makt kan också belysas av följande siffror ur den statliga "Ägarutredningen": I privata aktiebolag med minst 500 anställda hade den störste ägaren 1978 26,8 % av röstvärdet och 1985 38,9 %. De fem största ägarna hade 1978 tillsammans 48,2 % av röstvärdet och 1985 66,4 %. Enligt andra källor beräknas 1988 den störste ägaren (eller "sfären") i genomsnitt ha haft 51,6 % av rösterna och 37,6 % av kapitalet. De fyra största ägarna eller sfärerna hade då hela 75 % av rösterna och 62,6 % av kapitalet. Även om beräkningarna är gjorda något olika är slutsatsen entydig. Makten över det "privata" näringslivet ligger i allt färre händer.

4. Ökade vinster ger mer kapitalmakt

Koncentration av kapital och centralisation av makt kommer ur konkurrens och kamp mellan de olika kapitalen, de olika ägargrupperna eller "sfärerna". De ekonomiska medlen för denna kamp bestäms av vinstutvecklingen. Mera vinster för kapitalet betyder inte bara att mera tillgångar kan tillföras de företag en kapitalgrupp redan äger, för deras expansion och kapacitetsutbyggnad. Ökade vinster ger också ökade möjligheter till fusioner, till köp av andelar av eller inflytande över andra företag. De ger också en grund för mera spekulationer.c92

Vinsterna skapas i produktionen. I grunden för vinstutvecklingen ligger med andra ord de arbetandes arbete. Utan produktion, utan att de arbetande producerar mer än de konsumerar, skulle tillväxt och vinst inte kunna förekomma. Men vinsterna *realiseras* på marknaden. Det betyder att fördelningen av vinst mellan olika kapital avgörs på marknaden. Fördelningen påverkas även av hur olika kapital – t.ex. genom spekulation – kan manipulera marknaden. Detta förhållande döljer vinsternas ursprung. Det gör upphov till idéer om att vinsterna skapas av kapitalisterna, av deras förmåga att göra affärer. Självfallet påverkas det enskilda kapitalets räntabilitet av detta, men vinsternas ursprung är arbetet.

Enskilda kapital kan öka sina vinster genom omfördelning från andra kapital. Men de sammantagna vinsterna för kapitalet växer om produktionen ökar eller om de arbetandes andel av produktionsresultatet förminsкас och om ett växande överskott inte sugs upp av t.ex. den offentliga sektorn.

Kapitalet kan nedbringa de arbetandes andel genom att produktiviteten ökar mer än det reella värdet av de arbetandes löner. Detta sker också om de arbetandes löner direkt sänks eller om företagen kan pressa upp sina priser så

att prisökningen, tillsammans med produktiviteten, överstiger lönernas ökning.

Sedan mitten av 70-talet har det skett en dramatisk omfördelning till kapitalägarna. Sedan 1974 har de arbetandes reallöner per timma ökat med 8 % medan arbetsproduktiviteten ökat med över 30 %. Reallönerna var 1988 lägre än 1979. Mellan 1979 och 1983 minskade reallönerna med 11 %, därefter har de ökat med 8,5 %.

Utvecklingen har inneburit gyllene tider för kapitalägarna. I den preliminära nationalbudgeten konstateras: "År 1987 var ett rekordår för de svenska företagens vinster. Preliminära uppgifter pekar på att lönsamheten förbättrats ytterligare under 1988. Detta har lett till att företagen haft en påfallande hög likviditet, vilket inverkat på börsens utveckling. Sedan hösten 1987 har det, liksom på flera utländska börser, förekommit osedvanligt många stora företagsköp på Stockholmsbörsen."

Häri genom har också kapitalägarnas förmögenheter ökat dramatiskt. Den 30 december 1987 var det samlade börsvärdet av aktiebolagen på Stockholmsbörsen 422 miljarder kronor. I december 1988 hade det ökat med 200 miljarder d.v.s. med nästan 50 % till 622 miljarder kronor.

5. Löner och inflation

Samtidigt har löneandelen av nationalinkomsten minskat. Löner plus kollektiva avgifter uppgick 1982 till 72,3 % av nationalinkomsten och var 1987 68 %. I dessa totalsiffror över löneandelen ingår alla löner d.v.s. även lönen till höga funktionärer i kapitalets tjänst och till alla offentliganställda. Under dessa år med minskad löneandel har antalet löntagare ökat.

Dessa siffror visar att samhällets produktion alltmer gått till kapitalet och lagts under dess inflytande. Men vad säger de oss mera? Omfördelningen till kapitalet gendriver faktiskt det mest omhuldade hjärntvättsnumret i den förhärskande ekonomisyren i vårt samhälle; att inflationen framför allt beror på lönerna. Trots de löneökningar de anställda fått, får de nämligen en minskad del av produktionen.

Kapitalägarnas huvudargument för att öka sin andel av produktionsresultatet är att löneökningar skadar ekonomin och skapar inflation. Samma argument använder sig regeringen av för att motivera den förda politiken som understödjer ökade vinster på de arbetandes bekostnad. Men det finns ingen sådan automatik.

Förvisso är det så att varje företagare som tycker det är svårt att få räkenskaperna att gå ihop, anser att detta inte beror på marknaden eller på företagets egen ineffektivitet eller på att det kan vara utsatt för prispress från något storföretag etc. Nej, det enklaste är att säga att det beror på de arbetande, på lönerna. Men de arbetande bestämmer inte över priser och marknadsförhållanden. De måste försvara sina reallöner och sin andel av produktionsresultatet genom att med ökade löner söka ta igen det som inflationen äter upp. De måste försvara sig mot dem som har den faktiska makten över marknader och prisbildning samt mot de handlingar dessa människor gör för att minska reallöner och löneandel. Prisstegringar tvingar fram kamp för högre löner. Dessutom är det en ständig dragkamp mellan

löner och profiler i ekonomin. Vore makten över ekonomin de arbetandes skulle man kunna öka lönandelen på vinsternas bekostnad utan att detta skulle behöva medföra inflation. Därmed inte sagt att inte lönenivån i samhället påverkar prisnivån. Alla varors priser återverkar på prisnivån men detta sker genom växelverkan och på ett sätt som bestäms av maktrelationerna på olika marknader och i ekonomin som helhet.

Storleken på de arbetandes löner är historiskt bestämd, d.v.s. påverkad av den kamp de arbetande fört och för, av den tekniska, sociala och kulturella utvecklingen i samhället som ger vid handen en viss konsumtionsnivå för att de arbetande ska kunna fungera som arbetskraft och samhällsvarer. Priset på denna konsumtion styr lönenivån – och som ett av varupriserna återverkar också lönerna på prisnivån. Men stigande löner ger inte automatiskt någon inflation – denna beror på makten över marknader och fördelning.

Regeringens och kapitalets påstående som kan sammanfattas "den svenska inflationen är hög, det beror på lönerna" är alltså ett falskt axiom för den ekonomiska politiken.

Det är en reflexmässigt upprepad tes som kapitalet alltid använt i den fördelningspolitiska kampen, och som använts som ett av medlen för att bana väg för den inkomstöverföring som nu givit kapitalet rekordår efter rekordår. Men maktförhållandena i vår ekonomi är de omvända. De arbetande måste kräva högre löner eftersom allt blir dyrare. De som med sitt arbete ökar produktion och tillgångar, har ju också en rätt att försvara eller öka sin andel av dessa. Arbetet är ingen nettokostnad för samhällsekonomin. Då skulle det inte finnas utrymme för vare sig "vinster" eller "investeringar". Däremot är ägande och spekulation "verksamheter" som ger inkomster utan att öka vare sig produktion eller välstånd.

6. Ett hårdare samhälle

De ökade klyftorna mellan kapital och arbete har manifesterats i de starkt ökade kapitalvinsterna. Dessa har medfört en viss investeringsökning. Men framför allt har de lett till en enastående ökning av den finansiella spekulatören och därefter av ekonomins såväl "grå" som "svarta" zoner. Den spekulation som därigenom brutit ut har inte bara givit en del enskilda spekulanter stora snabba och lättförtjänta rikedomar. Den har också alstrat en sorts livsstil och ideal som genom pengar, framgångar och förment tjusighet påverkar den samhälleliga kulturen.

Ur detta "klimat" närs också tendenser till lönespridning, prestationslöner och uppsplittring mellan olika lönearbetande. Högavlönade lyckas dra ifrån lågavlönade. Förhoppningen om den egna framgången slår mot solidariteten. Hos den som känner att möjligheterna till framgång blir alltmer avlägsna växer en känsla av otillräcklighet och minskad självförtroende. Ett de växande klassklyftornas och den ökande kommersialismens samhälle blir ett hårdare samhälle.

Detta återverkar påtagbart i människornas vardag. De klassmässiga skillnaderna i hälsa, i utbildning, i möjligheter till en meningsfull och stärkande fritid tycks snarast bli större. Särskilt tydliga blir de ökade skillnaderna i själva arbetslivet. Antalet arbetsskadeärenden vid försäkrings-

kassorna beräknas ha mer än fördubblats sedan 1984 och antalet "godkända" arbetssjukdomar har ökat ännu kraftigare.

Mot. 1988/89
Fi224

7. Spekulation och investeringar

Kapitalkoncentration och ökade vinster har som nämnts också medfört en viss ökning av investeringsverksamheten inom Sverige. Denna uppgång har i princip återställt näringslivets kapitalstock till den nivå den hade före den senare delen av 70-talets förluster av produktivt industrikapital och stora investeringsminskningar. Sett i förhållande till vinstutvecklingen är detta dock ett något modest resultat. Stora delar av kapitalöverskottet har gått till finansiella placeringar och spekulation. Det har under de senaste åren, enligt den preliminära nationalbudgeten "varit mera attraktivt att köpa marknadsandelar än att bygga ut den egna kapaciteten. Köpen har till stor del skett i mogna branscher där marknaden inte längre expanderar."

Stora delar av det överskott som kunnat användas till produktiva och framtidsinriktade ändamål har alltså använts på ett "kapitelegoistiskt" sätt som inte motsvarar egentliga samhällliga intressen.

8. Transnationalisering

Investeringsuppgången i produktion och utveckling är dessutom föga dramatisk jämfört med ökningen av det svenska kapitalets expansion i andra länder. De svenska företagens utlandsinvesteringar är nu tiofaldigt större än vad de var vid ingången till 80-talet. Utlandsinvesteringarna är idag i nivå med de totala industriinvesteringarna inom landet. Svenska företag har inemot 500.000 anställda i dotterföretag utanför Sveriges gränser.

Denna transnationalisering tillhör en av kapitalismens ekonomiska lagbundenheter. Kapitalet söker sig dit där dess profitutsikter bäst främjas. Men detta är inte alltid till fromma för Sveriges nationella ekonomiska intressen utan en process som kan och bör kontrolleras, styras och begränsas. Transnationaliseringen medför ökad makt för de stora kapitalägarna, ökade möjligheter för dem att göra sig opåverkbara av politiska beslut samt ökade möjligheter för dem att inverka på landets utrikesekonomiska ställning. Transnationaliseringen skärper kapitalets makt över de arbetande såväl inom de transnationella bolagen som när det gäller påverkan på den ekonomiska utvecklingen i stort. Regeringens politik att liberalisera kapitalrörelserna och helt avveckla t.ex. valutaregleringen är ett knäfall för det transnationella kapitalets intressen. Det innebär att en aktiv politik mot industriflyttning, mot utländska uppköp av svenska företag kraftigt kommer att försvåras.

9. Sverige och EG

Det hävdas ofta att transnationaliseringen av de kapitalistiska ekonomierna nödvändiggör en politisk integration av kapitalistiska stater som EG. Detta är en mekanisk tolkning av sambanden i vår tids historia. Transnationaliseringen kännetecknar hela den kapitalistiska världen och är så att säga både rumsligt och tidsmässigt oberoende av ett politiskt projekt som EG. Inte

heller det faktiska och ökade behovet av internationellt samarbete och mellanstatliga förbindelser är knutet till den organisering av stater som EG utgör. EG har tillkommit som ett politiskt uttryck för intressena hos dominerande delar av främst det västeuropeiska storkapitalet. Dess syfte är dels säkerhets- och militärpolitiskt betingade, dels betingade av ett intresse att i Europa skapa en så oreglerad kapitalism som möjligt. EG har därför byggts upp på ett sätt som begränsar folkligt inflytande, som på sikt ska gröpa ur den nationella självbestämmanderätten. EG vill försvåra möjligheterna för ekonomisk politik som kringgärdar kapitalet med villkor och begränsningar, en politik som skulle hota kapitalistiska strukturer och stärka de arbetande människorna.

EG:s planer på inre marknad och politisk union syftar till att göra nyliberal ekonomisk politik med vidgade friheter för kapitalet till ett tvång för alla stater inom Gemenskapen.

EG:s planer på att skapa en inre marknad till 1992 är att söka bygga upp en mur kring en del av Europa. Det är ett projekt som har en udd riktad mot länder utanför EG. Tanken är att detta ska pressa fram favörer för EG-baserade företag inom EG och att man med detta som påtryckning ska kunna utöva inflytande på andra länder. Regeringen idylliserar dessa planer och vill så långt det är möjligt knyta Sverige till denna politiska integration. I finansplanen sägs den västeuropeiska integrationen "syfta till en ökad internationell handel och till att företag i olika länder ska agera på lika villkor över gränserna." Den förutskickar en rad förslag som ska anpassa Sverige till EG utan att föra ett ensamt av kritisk diskussion om vilka sociala krafter en sådan utveckling och anpassning gynnar.

Såväl kapitalets transnationalisering som en EG-anpassning av Sverige försvårar möjligheterna för en nationell och progressiv ekonomisk politik. Det gäller vår nationella rätt till val av utvecklingsväg. Men det innebär också inskränkningar i våra möjligheter att bidra till en annan och rättfärdig ekonomisk världsordning.

Alternativet till att underordna Sverige EG är inte isolering. Sverige bör ha mer vittomfattande och breddade internationella kontakter. Politiken borde främja en bättre länderspridning i utrikeshandel och övriga ekonomiska förbindelser. Vi måste naturligtvis också se EG som den realitet det är. Sverige har en omfattande handel och ett frihandelsavtal med EG. Handel och samarbete med EG kan och bör fortsätta och utvecklas utan underordning och uppgivande av nationella intressen och av möjligheter till en bredare internationalism.

10. Nedsjärningspolitik

Den ekonomiska politiken har inte motverkat, utan tvärtom varit ägnad att förstärka, en rad centrala tendenser som förstärker kapitalismens motsättningar och orättvisor; koncentrationen av makt och kapital, kapitalets transnationalisering, vidgade klassklyftor i samhället, EG-anpassning. Dessutom har den ekonomiska politiken medfört nedsjärnningar av och åtstramning mot den offentliga sektorn. Dessa har inneburit att verksamheter försämrats, att offentliga kapitaltillgångar börjat att förstöras, att kommu-

nerna inte kunnat upprätthålla eller utveckla social service, undervisning och kultur på ett sätt som medborgarna har rimlig rätt att kräva. Sverige är ett allt för rikt land – och det finns hos kapitalägare och företag alltför stora och improduktiva placerade och använda tillgångar – för att vi ska behöva ha en vårdkris, brister i skol- och utbildningsväsende och i andra offentliga verksamheter som nu.

Regeringen har – med hjälp av goda konjunkturer – kunnat få bort det stora underskottet i statsbudgeten som de borgerliga lämnade efter sig när de förlorade sin majoritet 1982. Detta har möjliggjorts genom att statens inkomster – till följd av bl.a. en löneutveckling regeringen sökt motverka – ökat fortare än regeringen förutsett. Detta har parats med en politik som slagit hårt inte minst mot den kommunala sektorn.

11. Kvinnornas ställning

Ovan beskrivna utveckling har i synnerhet inneburit att processen mot mera jämlika villkor mellan könen försvårats. Regeringen gör för sin del gällande att "jämställdheten" har förbättrats "genom att kvinnornas förvärvsfrekvens och genomsnittliga arbetstid fortsatt att öka". Det är emellertid bara en sida av sanningen.

En utveckling av den ekonomiska fördelningen som missgynnat de lågavlönade drabbar särskilt kvinnorna eftersom kvinnorna är i majoritet bland de lågavlönade. Nedskärningar och s.k. effektiviseringar inom offentlig sektor drabbar på många orter särskilt den arbetsmarknad som kvinnor är hänvisade till och detta innebär att många kvinnor får sin arbetssituation och sina arbetsförhållanden försämrade. Faktum är också att – trots vissa ansträngningar för motsatsen – arbetsmarknaden snarast blivit mera könssegregerad nu än för ett årtionde sedan. När sysselsättningen expanderat inom offentlig sektor har det visserligen inneburit mera kvinnor i arbete men också mer ensidiga kvinnobranscher. Inom vård och socialtjänst är omkring 9 av 10 av de arbetande kvinnor. Dessutom arbetar var tredje kvinna deltid.

Kvinnornas ställning på arbetsmarknaden har kvalitativt knappast förbättrats trots att sysselsättningen bland kvinnor ökat. Fortfarande gäller att kvinnor dominerar inom olika stöd- och servicefunktioner, att de stannar i lägre befattningar och att de typiska "kvinnojobben" är sådana som inte utvecklas eller som erbjuder få möjligheter till avancemang. Nedskärningspolitik inom offentlig sektor har också i vissa regioner med särskilt ensidig arbetsmarknad snarast skärpt kvinnornas svårigheter och underläge.

12. Alternativ har funnits

Det kan emellertid tyckas tala entydigt för den förda politiken att den ändå lyckats inte bara få balans utan t.o.m. ett visst överskott i statsbudgetens saldo. Den första fråga som infinner sig är om denna budgetbalans är ett så övergripande mål för den ekonomiska politiken som det gjorts till. Frågan om de offentliga verksamheterna är ju som antytts inte bara ett kameralt balansproblem – det handlar om aktiviteter och verksamheter som har betydelse för medborgarna. En andra fråga är – om vi utgår från att den budgetmässiga balansen skulle vara ett viktigt mål att nå snabbt – om det

funnits andra vägar att nå dit än dem regeringen förordat. En sådan fråga kan lätt tolkas som retorisk. Men verkligheten visar – om än inte att "alla vägar bär till Rom" – att det funnits sådana alternativ.

Regeringen har nått sina resultat genom en kontraktiv finanspolitik, d.v.s. en politik som verkat dämpande på den ekonomiska tillväxten och utvecklingen. Den återhållande effekten av den kan uppskattas till att BNP är mellan 85 och 100 miljarder kronor lägre nu än om regeringen fört en ekonomisk politik som varit "tillväxtneutral". Den visade åtstramningen har gynnat kapitalvinster och missgynnat offentlig sektor och de arbetandes löner. En annan fördelning och användning av samhällets resurser, en mera expansiv ekonomisk politik med en annan klassprofil hade inte bara varit möjlig. Det har funnits utrymme att bedriva en sådan. Det skulle ha gått att förbättra den ekonomiska balansen utan att bidra till ökade klassklyftor och nuvarande krissituationer inom delar av den offentliga verksamheten.

13. Allmänna riktlinjer för ny ekonomisk politik

En omläggning av den ekonomiska politiken i denna riktning blir alltmer angelägen och behövlig. Den bör innefatta följande punkter:

1. *Demokratiserad ekonomi.* En demokratisering av ekonomin är grundläggande för att motverka storfinansens maktkoncentration och dess avgörande inflytande över näringslivets investeringar och samhällets utveckling. Kampen för en demokratisering måste i första rummet föras på och utgå från villkoren på arbetsplatserna. Men denna kamp bör understödjas av riksdagsbeslut. Det krävs demokratiskt beslutade övergripande riktlinjer för ekonomins utveckling. Dessutom måste möjligheter skapas för en styrning av investeringar i enlighet härmed. Det krävs förändringar i arbetsorganisation så att de arbetande får ett direkt inflytande över sina arbeten så att deras insikter och erfarenheter inte som nu oftast är fallet förlösas. Det krävs insatser för en teknologikutveckling som sprider makt och motverkar elitism. För att detta ska förverkligas krävs förstärkta rättigheter för de anställda och deras fackliga organisationer.

2. *Skärpt valutalagstiftning.* Transnationaliseringen motverkas och kapitalrörelser över gränserna kontrolleras. Härför krävs att riksdagen uttalar sig mot regeringens liberalisering av kapitalrörelserna och i stället uttalar att valutalagstiftningen bör tillämpas. De anställda ges vetorätt mot utländska uppköp av svenska företag och mot att svenska företag gör uppköp av företag eller eljest flyttar produktion utomlands.

3. *Breddning av Sveriges internationella relationer.* Riksdagen bör uttala sig mot underordningen av Sverige under EG:s politik. Målsättningen gentemot EG ska vara densamma som gentemot andra stater; beredskap till samarbete, frihandel (med EG finns redan frihandelsavtal) men inte underordning och beroende. Sverige bör verka för en ny ekonomisk världsordning som gynnar Tredje världens sociala utveckling. En bättre spridning av handelsrelationer bör eftersträvas. Samtidigt bör Sverige i Europa verka för ett utvecklat EFTA-samarbete och ett ökat nordiskt samarbete.

4. *En ekologisk näringspolitik.* Inriktningen av produktion, samfärdsel och konsumtion har kommit att medföra att viktiga delar av vår livsmiljö utsätts

för allvarliga hot. Därför krävs av oss inte bara en offensiv miljöpolitik som ska skydda miljön utan fastmer en medveten styrning av näringslivets utveckling mot sådana produktionsmetoder, tekniker och material som är skonsamma mot vår miljö. Detta kräver att ekonomisk-politiska instrument skapas för att ge näringspolitik och investeringar en sådan inriktning.

5. *Investeringsprogram för offentlig sektor.* Det krävs ett rejält investeringsprogram för att klara eftersatta behov inom den offentliga sektorn. Det krävs också rejäla satsningar inom vård, barn- och äldreomsorg, skola, kultur och för handikappade. Regeringen för i finansplanen vissa resonemang om den offentliga sektorns förnyelse och effektivisering. Här finns möjligheter. Men inriktningen på denna förnyelse får inte innebära vare sig kommersialisering, anpassning av förhållanden inom t.ex vård till sådana effektivitetskrav som gäller inom varuproduktion, eller att politiker lägger över ett konkret ansvar för nedskärningspolitik på olika personalgrupper. En förnyelse och utveckling av offentlig sektor måste ha som inriktning att öka demokratiseringen, att få en sektor som verkar obyråkratiskt och jämlikt. Den gamla parollen i arbetarrörelsen om staten som mönsterarbetsgivare bör omformuleras för hela den offentliga sektorn. Den bör kunna bli en föregångssektor för inflytande för de anställda och arbetsförhållanden.

6. *Förstärkt regionalpolitik.* För att uppnå detta krävs att en bred "FoU" (Forskning och utvecklingsverksamhet) startas inom den offentliga sektorn. Regeringen hänvisar visserligen till att arbetslösheten minskat mest i de norra delarna av landet. Men de långsiktiga tendenserna till avfolkning och långsiktiga problem för Norrlandslänen, Bergslagen och Sydöstsverige är inte brutna. Kapitalets koncentrationspolitik har inte upphört p.g.a. att konjunkturen nu är god i hela landet. Särskilda problem finns för kvinnorna i glesbygdsområdena och i de många områden inom Norrland och Bergslagen som har en ensidigt traditionellt manlig arbetsmarknad. Därför bör särskilda regionalpolitiska insatser göras för att stödja och bredda kvinnors möjligheter till arbete och utkomst i sådana områden.

7. *En fördelningspolitik som minskar klassklyftor och ger alla förutsättningar till en god försörjning.* Kritiken av den förda fördelningspolitiken och dess konsekvenser för det samhälleliga livet visar behovet av en radikalt annan fördelningspolitik. Grunden för fördelningen ges i kampen mellan kapital och arbete i lönekampen. Staten ska inte som hittills blanda sig i lönerörelserna på arbetsgivarnas sida utan tvärtom underlätta fackens och de arbetandes strävanden med en utjämnande ekonomisk politik. En sådan måste innebära skärpta skatter på kapitalvinster och spekulation. Den framtida skattepolitiken måste utformas så att den verkar utjämnande. Systemet kan och bör reformeras och förenklas utan att landets grädda ska få åtnjuta 5- och t.o.m. 6-siffriga belopp i skattelättnader. En utjämnande skattepolitik bör ta sin utgångspunkt i att möjliggöra sänkta kommunala skatter och därmed minska skattemarginalerna nerifrån. En viktig del i en skattereform är slopad matmoms.

8. *Kortare arbetsdag med målet 6 timmars arbetsdag.*

9. *En bostadspolitik för lägre hyror.*

Vpk:s alternativa förslag till statsbudgetens olika delar bildar steg för att förverkliga de angivna allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

14. Riktlinjer för bugetregleringen

Under en följd av år har de verkliga statsinkomsterna överstigit de prognostiserade. Detta ställer finans- och budgetpolitiken i blyxtbelysning. Vid en utdragen högkonjunktur likt den vi genomlever är det slutliga budgetsaldot svårbedömt. Löntagarna har efter nära ett decennium av stagnerande realinkomster kunnat öka sin konsumtion. Men bakom denna utveckling har funnits en starkt ökad kreditkonsumtion, många gånger en direkt nödvändighet, t.ex. nyinköp av bilar och andra "sällanköpsvaror". Löneförbättringar för vissa grupper har också skett, vilka de senaste åren överstigit det av regeringen förutsedda. Som tidigare redovisats i denna motion har utvecklingen av levnadsförhållanden varit mycket olika för olika samhällsskikt. Den felaktiga fördelningspolitiken har tvingat ut många låginkomsthushåll i en lånekarusell där ofta den sämst bemedlade får låna till de sämsta villkoren. Därigenom kommer den framtida konsumtionen för dessa grupper att vara "självåtstramande" och därmed kommer skillnaderna i levnadsnivå att öka. Den beräkning av löneutvecklingen som gjorts i år är mer realistisk än tidigare. En osäkerhetsfaktor är naturligtvis det faktum att de av riksdagen antagna skatteskalorna för 1989 innebär att de bäst avlönade får ytterligare ekonomiska förbättringar, medan de låg- och normalavlönade tvingas kompensera sig avtalsvägen om de inte skall halka efter ytterligare i löneutvecklingen.

Inflationsutvecklingen kommer att ytterligare sätta press uppåt på avtalsrörelsen, och därför kan den av regeringen framlagda bedömningen av inkomstutvecklingen ses som en "lägsta inkomstnivå" för nästa budgetår. Det innebär att statens inkomster kan komma att öka utöver budgetförslagens nivå.

Vänsterpartiet kommunisternas budgetförslag innebär att en överföring av ekonomiska resurser sker från kapitalägare och från överlikviditeten i näringslivet till de lönearbetande, till regional utveckling, till trafik- och energipolitik och till den offentliga sektorns socialt och samhällsekonomiskt viktiga delar. En rättvis fördelning mellan arbete och kapital och en rättvis fördelningspolitik sätter självfallet mindre press på främst låginkomsthushållen.

Den offentliga sektorns socialt och samhällsekonomiskt viktiga delar har stor betydelse för fördelningspolitiken och rättvisan i samhället. Därför måste attackerna mot denna sektor slås tillbaka.

Utvecklingen inom den offentliga sektorn måste enligt vår mening prioriteras. Vårt budgetförslag har en inriktning som främjar en förbättrad kollektiv, och fördelningspolitisk riktig konsumtion via den gemensamma sektorn. Vissa förslag innebär också viktiga framtidssatsningar. Till den kommunala sektorns samlade ekonomi återkommer vi i likhet med regering-
en också i samband med kompletteringspropositionen.

Vi anser att investeringar i, och drift av den offentliga sektorn i högre grad än hittills måste finansieras via skärpt beskattning av kapitalet. I samband med att kommunernas ekonomi behandlas kommer vi att föreslå en likviditetsindragning från näringsliv och banksystem i storleksordningen 10 miljarder kronor. Denna indragning bör under följande budgetår omformas

till en vinstskatt. Vidare kommer vi att i samband med att försvarspolitiken behandlas under våren att där göra omfördelningar från det militära försvaret till försvarets civila del och till den övriga offentliga sektorns utveckling.

Den inriktning för den offentliga sektorns verksamhet som varit en bärande målsättning för arbetarrörelsen under hela dess existens anser vi även skall gälla i fortsättningen:

- Rättvis fördelning och rättvis tillgång i kultur, bildning och utbildning.
- En garanterad och likvärdig trygghet för alla oavsett inkomst.
- Solidarisk finansiering efter bärkraft. En offentlig verksamhet av hög kvalitet, organiserad i samhällets regi med demokratisk insyn och kontroll.

Vi avvisar en utveckling där tvingande ramar ersätter kvalitetskrav och övergripande prioriteringar. Regeringen har sedan budgetpropositionen framlades meddelat att den backar från den s.k. utgiftsramen från löneökningar. Trots det finns det skäl att redan nu avvisa eventuella försök att ersätta specialdestinerade bidrag till kommunsektorn med ramar som tvingar fram privatiseringar och/eller självfinansiering för den enskilde.

Vpk avvisar – nu liksom tidigare – såväl utgiftsramen för löneökningar som generella besparingar som genomförs utan att politiska prioriteringar och avvägningar genomförs.

Sammanställning av utgifter och inkomster 1989/90 (miljoner kronor)

Sysselsättning		2 120,6
- Allas rätt till arbete	2 000	
- Sysselsättning för handikappade	120,6	
Sociala frågor		6 362,0
- Barnomsorg	1 202	
- Barnbidrag	2 017	
- Sjukförsäkring, avgiftsfria året	300	
- Vården, minskad helgtjänstgöring	2 000	
- Utbildning hemtjänsten	500	
- Rättsläkarstationer	1,1	
- S:t Lukasstiftelsen	0,8	
- Frivilligorganisationer	2,5	
- Kvinnohus/-jourer	1	
- Försäkringskassan	90,6	
- Bilstöd för handikappade	22	
- Åtgärder för handikappade	47	
- Flyktingpolitik	133	
- Invandrarpolitik	45	
Utbildning		1 596,3
- Grundskolan	210	
- Gymnasiet	80,8	
- Rot-program för skolan	500	
- Vuxenstudiestöd	508	
- Folkhögskolan	7	
- Högskolan	290,5	
Kultur		1 000,2
- Byggnadsvård	16	
- Operan och Dramaten	19,9	
- Riksteatern och regional teater	43	

- Fria grupperna	31	
- Konstnärstöd	13,2	
- Ansvarsmuseerna	1	
- Folkbiblioteken	7	
- Studieförbunden	8	
- Samisk kultur	0,8	
- Immigrantinstitutet i Borås	0,4	
- Invandrarcentrum i Botkyrka	2	
- Kulturtidsskrifter	3,9	
- Fådagartidningar	12	
- Satsningar på kulturen	842	
Idrott		119,4
- Stöd till flickors fritidsverks.	25	
- Stöd till idrotten	52	
- Lokal ungdomsverksamhet	42,4	
Bostäder		510,0
- Räntebidrag till allmännyttan	400	
- Bostadsanpassningsbidrag	50	
- Stöd till komm. energirådgivare	60	
Näringspolitik		2 982,3
- Regionalpolitik	1 000	
- Regionala utvecklingsinsatser	282,3	
- Regionala fonder	1 700	
Skog och jordbruk		5 363,1
- Skogen	13	
- Fiske	44	
- Åtgärder inom jordbruket	13,6	
- Djurhållning m.m.	10,3	
- Livsmedelskontroll	15	
- Stöd till rennäringen	6,7	
- Hotade djur	3	
- Lantbruksuniversitetet	7,5	
- Mjölksubventioner	250	
- Matmomsen	5 000	
Miljö/energi		1 738,0
- Naturvårdsverket	245	
- Havsföroreningar	30	
- Naturvårdsåtgärder	13	
- Investeringsfond för alt. till kärnkraften	150	
- Minskade inkomster från vattenfall (produktionsavgift)	1 300	
Trafiken		2 353,0
- Spårbunden kollektivtrafik	3 247,3	
- Särskilda bärighetsåtgärder på vägarna	- 622	
- Bro över Falsterbo kanal	- 26,4	
- Bidrag till flygtrafiken	- 345,9	
- Transportforskningsberedningen	50	
- Automatiska spårssystem	50	
Diverse		2 181,5
- Kungens apanage	- 1,6	
- Underhåll av slotten	1,6	
- Internationellt bistånd	1 100	
- Bidrag till fredsorg.	6	
- Sipri	3	
- Information EG	20	
- Skatteförvaltningen	25	
- Tullen	14,5	
- Nej till 200 fängelseplatser	- 37	
- Rättshjälp	50	
- Underhållsbidrag (höjda avdrag)	400	
- Ökat fackför. avg. avdr.	600	
Summa utgifter		

Inkomster

- Fastighetsskatt på industrifastigheter	1 500
- Höjd vuxenutbildningsavgift	508
- Höjd barnomsorgsavgift	1 202
- Nedsättning av socialavgifter	395
- Nej till investeringsbidrag till kärnkraften	1 756
- Tobaksvaror	1 000
- Aktieomsättningen	5 000
- Värdepappersoms. i övrigt	3 000
- Aktier reavinst	500
- Förmögenheter	1 500
- Stämpelskatt	500
- Uranskatt	4 000
- Vattenkraftskatt	3 000
- Flygbränsleskatt	1 000

Summa inkomster **24 861,0**

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen med avslag på regeringens förslag i motsvarande del godkänner de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken som i motionen förordas,

2. att riksdagen med avslag på regeringens förslag i motsvarande del godkänner de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen som i motionen förordas,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om demokratisering av ekonomin,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kvinnornas ställning på arbetsmarknaden.¹⁾

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om den kommunala ekonomin och en långsiktig utbyggnad av den gemensamma sektorn genom utnyttjande av företagets likvida medel och vinstskatt,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utgiftsram för löneökningar,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en ekologisk näringspolitik,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder för regional utjämning.¹⁾

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om Sveriges relationer till EG,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder för att hävda det nationella oberoendet,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder mot transnationaliseringen och utnyttjande av valutalagstiftningen härför,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i

motionen anføres om principerna för en rättvis skatte- och fördelningspolitik.

Mot. 1988/89
Fi224

Stockholm den 24 januari 1989

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvardsson (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Hans Petersson (vpk)